

ВОЛОДИМИРУ ІВАНОВИЧУ ПАВЛИШИНУ – 70!

Третього січня 2010 р. виповниться 70 років Володимиру Івановичу Павлишину – одному з провідних учених-мінералогів України, почесному президенту Українського мінералогічного товариства (УМТ), академіку АН Вищої школи України, Заслуженому діячеві науки і техніки України, доктору геолого-мінералогічних наук, професору кафедри мінералогії, геохімії та петрографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, члену редколегії “Мінералогічного збірника”.

Народився Володимир Павлишин 3 січня 1940 р. в с. Зашковичі Городоцького р-ну Львівської обл. в родині ветеринарного лікаря. Після закінчення Журавнівської середньої школи (тоді Дрогобицька обл.) 1955 р. вступив на геологічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка. Цей вибір був не випадковим, він відбувся після зустрічі абітурієнтів з ректором університету Євгеном Костянтиновичем Лазаренком, який став майбутнім вчителем Володимира. З цього часу почався львівський період його життя й діяльності.

Ще студентом В. Павлишин брав участь у мінералогічних дослідженнях Солотвинського родовища кам'яної солі, які виконували на кафедрі мінералогії за господарством під керівництвом доц. М. Сливка. Зібраний під час польових робіт влітку 1959 р. матеріал та експерименти зі з'ясування швидкості росту кристалів галіту, проведені за порадою Г. Піотровського, стали основою дипломної роботи на тему

“Мінералогія Солотвинського родовища кам’яної солі”.

Після закінчення (1960) університету з присвоєнням кваліфікації геолога-геохіміка В. Павлишин став співробітником кафедри мінералогії, а 1962 р. вступив в аспірантуру при кафедрі мінералогії, у якій навчався під керівництвом професора Є. Лазаренка, і надалі працював на посадах молодшого (1963–1966), старшого наукового співробітника (1966–1969) науково-дослідного сектору Львівського університету. У 1966 р. на вченій раді геологічного факультету він захистив кандидатську дисертацію на тему “Исследования магнезильно-железистых и литиево-железистых слюд Украины” і цього ж року ВАК СРСР присудив йому ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук. У цей період молодий фахівець брав участь у виконанні науково-дослідних робіт, які проводили за тематикою кафедри мінералогії в Чивчинських горах Карпат і на замовлення виробничого об’єднання Західукрсамоцвіти в північно-західній частині Українського щита (камерні пегматити Волині). У 1969–1970 рр. він працював старшим науковим співробітником Інституту хімії і технології рідкісних елементів та мінеральної сировини Кольської філії АН СРСР (м. Мончегорськ Мурманської обл.).

В. Павлишин (у центрі) серед однокурсників та викладачів кафедри мінералогії біля входу в корпус геологічного факультету, 1960 р. Праворуч – О. Матковський, Л. Колтун, Є. Лазаренко, третя ліворуч – А. Ясинська.

У 1970 р. на прохання Є. Лазаренка В. Павлишин повернувся в Україну, і його зарахували на посаду старшого наукового співробітника відділу регіональної та генетичної мінералогії Інституту геологічних наук АН УРСР; у 1972 р. він разом з відділом перейшов в Інститут геохімії і фізики мінералів АН УРСР (нині Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення НАН України). З того часу почався київський період життєвого і творчого шляху й активна робота над підготовкою і завершенням докторської дисертації на тему “Типоморфизм кварца, слюд и полевых шпатов в эндогенных образованиях”, яку В. Павлишин захистив на спеціалізованій

вченій раді геологічного факультету Ленінградського державного університету і здобув науковий ступінь доктора геолого-мінералогічних наук.

З 1972 по 1991 рр. В. Павлишин працював на посадах старшого наукового співробітника, завідувача лабораторії і головного наукового співробітника відділу регіональної та генетичної мінералогії, а з 1991 по 2000 завідував цим відділом. З 1988 р. він за сумісництвом, а з 2000 р. безпосередньо працює професором кафедри мінералогії, геохімії та петрографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка. У 1990 р. ВАК СРСР присвоїв В. Павлишину вчене звання професора по кафедрі мінералогії, геохімії та петрографії.

В. Павлишин (перший праворуч) серед співробітників відділу регіональної і генетичної мінералогії ІГФМ АН УРСР, 1978 р. У центрі – Є. Лазаренко.

У київський період найповніше розкрився талант Володимира Івановича – дослідника, вихователя і педагога, організатора й популяризатора науки. За короткий час педагогічної діяльності він встиг написати на сучасному науковому рівні низку навчальних посібників: “Основные понятия минералогии” (1990), “Вступ до мінералогії” (1997), “Основи кристалохімії мінералів” (1998), “Основи морфології та анатомії мінералів” (2000). У 2003 р. опубліковано оригінальний підручник “Генезис мінералів” (співавт. О.І. Матковський, С.О. Довгий, друге видання – 2007 р.). У 2008 р. видано підручник “Мінералогія” (співавт. С.О. Довгий), а 2009 р. – дуже потрібний підручник “Основи мінералогії України” (автори О. Матковський, В. Павлишин, Є. Сливко).

Величезним і багатограним є науковий доробок В. Павлишина. Він автор і співавтор понад 500 праць, у тому числі 15 наукових монографій, 9 наукових праць довідкового характеру, 6 брошур, сотні статей з різних питань мінералогії і суміжних наук, низки рецензій, нарисів з історії науки. Переважають праці з проблем типоморфізму мінералів, регіональної, генетичної та прикладної мінералогії.

Проблеми *типоморфізму мінералів* посідають провідне місце в науковій діяльності вченого, їм він присвятив велику кількість праць, у тім числі вже названу докторську дисертацію, видану 1983 р. як монографію “Типоморфизм кварца, слюд

и полевых шпатов”. Володимиру Івановичу належить розробка деяких теоретичних засад і визначення основних понять у вченні про типоморфізм, а також більше сотні публікацій, присвячених типоморфізму різних мінералів, особливо кварцу, польових шпатів і слюд. Поглиблене вивчення цієї актуальної проблеми тісно пов’язане з потребами геологічної служби України і, зокрема, з ефективним використанням мінералогічної інформації в геологорозвідувальній практиці, що є завданням розшукової мінералогії.

Учасники наукової сесії УМТ, присвяченої проблемам регіональної мінералогії. Спортивно-оздоровчий табір ЛДУ “Карпати”, Чинадієве, 1982 р.
Зліва направо: Е. Лазаренко, С. Галій, А. Гінзбург, В. Павлишин, В. Винокуров, Л. Яхонтова, В. Панченко, О. Матковський, О. Зінченко.

Типоморфізм мінералів простежений також в усіх працях В. Павлишина, що стосуються *регіональної мінералогії*. Саме їм присвячена найбільша кількість монографій, опублікованих у співавторстві, зокрема, “Минералогия и генезис камерных пегматитов Вольни” (1973, співавт. Є.К. Лазаренко, В.Т. Латиш, Ю.Г. Сорокін); “Минералогия Донецкого бассейна” (Ч. 2. 1975, співавт. Є.К. Лазаренко, Б.С. Панов); “Минералогия Криворожского бассейна” (1977, співавт. Є.К. Лазаренко, Ю.Г. Гершойг, Н.І. Бучинська та ін.); “Минералогия Приазовья” (1981, співавт. Є.К. Лазаренко, Л.Ф. Лавриненко, Н.І. Бучинська та ін.); “Минералы Украины. Краткий справочник” (1990, співавт. М.П. Щербак, О.Л. Литвин, В.С. Мельник та ін.); “Стан і перспективи розвитку регіонально-мінералогічних досліджень в Україні” (1998, співавт. О.І. Матковський); “Минералогия камерных пегматитов Вольни” (2007, співавт. С.О. Довгий); “Самородна мідь України (геологічна позиція, мінералогія і кристалогенезис)” (2009, співавт. І.В. Квасниця, Я.О. Косовський).

У написанні цих фундаментальних праць В. Павлишин брав найактивнішу участь. З них перші чотири монографії висвітлюють історію вивченості регіону, містять геологічний нарис, характеристику головних мінеральних комплексів і детальний опис усіх виявлених мінералів, а також генетичний і розшуково-оцінний розділи, які ґрунтуються переважно на даних типоморфізму мінералів (у тім числі вивчення включень мінералоутворювального середовища), онтогенічного і парагенетичного аналізів. Ці монографії високо оцінені відомими російськими мінерало-

гами А.І. Гінзбургом та М.П. Юшкіним.

Учасники Міжнародної наукової конференції, присвяченої 140-річчю кафедри мінералогії Львівського університету, Шацьк, 2004 р. Зліва направо: В. Павлишин, П. Білоніжка, І. Попівняк, Н. Лазаренко, О. Матковський, Б. Пирогов, Б. Панов, О. Зінченко, Л. Скакун.

Численними є публікації вченого з проблем *генетичної мінералогії*, більшість з яких стосується онтогенії мінералів. Зокрема, це праці “Онтогенический метод в минералогии” (1988, співавт. М.П. Юшкін, В.І. Попов) та “Методи генетичної мінералогії” (2002, співавт. О.М. Пономаренко, Д.К. Возняк). Особливості кристалогенезу розглянуті також у вже згадуваній праці “Самородна мідь України”. Однак найбільш фундаментально проблеми генетичної мінералогії висвітлені в підручнику “Генезис мінералів”. У ньому ґрунтовно проаналізовано зародження, ріст, перетворення (руйнування) мінеральних індивідів і агрегатів, способи їхнього утворення, а також геологічні процеси (магматичний, пегматитовий, післямагматичний, гіпергенний, осадовий, метаморфічний) мінералоутворення, наведено нарис історії генетичної мінералогії, стисло схарактеризовано методи дослідження генезису мінералів і фізико-хімічні засади мінералоутворення. Ця праця одержала високу оцінку як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі.

Останніми десятиліттями Володимир Іванович Павлишин значну увагу приділяє проблемам *прикладної мінералогії*, які стосуються розшуково-оцінної та екологічної мінералогії. Їм присвячена низка публікацій, у тому числі й монографії: “Як оцінювати коштовності з дорогоцінного каміння і металів” (2001, співавт. В.В. Індутний, В.І. Таранцев, Т.В. Індутна та ін.); “Типоморфизм и поисково-оценочное значение пирита (пиритометрический метод в минералогии)” (2004, співавт. А.Г. Жабін, А.Е. Китаєнко); “Екологічна мінералогія України” (2003, співавт. С.О. Довгий), “Людина і камінь. Мінералогічні аспекти” (2005). Деякі екологічні питання висвітлені також в науково-популярній книжці “Природные кристаллы Украины” (1990, співавт. В.М. Квасниця, О.І. Матковський), яка видана під рубрикою “Охорона навколишнього середовища” і в якій є розділи “Сохраним мир природ-

ных кристаллов” з параграфами “Кладовые Земли и экология” і “Живи, кристалл!”.

В. Павлишин (перший праворуч) серед учасників Міжнародного симпозиуму “Мінералогічні музеї” у Санкт-Петербурзькому державному університеті, 2005 р.
Зліва направо: Б. Манчур, Д. Возняк, О. Матковський.

Великим є внесок В. Павлишина в *мінералогічну історіографію*. Він автор і співавтор низки статей та книг, присвячених таким видатним ученим, як М. Ломоносов, Е. Гофман, О. Ферсман, В. Вернадський, Є. Лазаренко, М. Белов, О. Поваренних, В. Соколов, Д. Григор’єв, І. Шафрановський та ін. Його праці з історії мінералогічних досліджень тісно переплітаються з популяризаторськими публікаціями. Адже В. Павлишин написав чимало нарисів про мінерали і їхнє утворення в природі, про коштовне каміння, унікальні кристали з родовищ України тощо. До 70-літнього ювілею Володимир Іванович опублікував книгу під назвою “Володимир Павлишин. Матеріали до наукової біографії і бібліографії. Спогади мінералога. Львівський період” (2009), де висвітлено його науково-організаційну та педагогічну діяльність, у хронологічному порядку наведено бібліографію тематично диференційованих праць, публікації про його життя і творчість. Завершується книга публіцистикою “Спогади мінералога. Львівський період”, яка містить передне слово і післяслово та розділи: 1. Мої вчителі у Львівському університеті (1955–1960); 2. Старт у велику науку (1960–1962); 3. Аспірантська наука (1962–1965); 4. Пегматитова школа, робота над першою книгою, кольський вояж (1966–1970).

Надзвичайно багатогранна *організаторська діяльність* В. Павлишина. Він брав активну участь в організації та проведенні низки наукових нарад різного рівня з актуальних питань мінералогії: мінералогічної кристалографії, розшукової та екологічної мінералогії, біомінералогії, викладання геологічних дисциплін тощо; був учасником багатьох українських і міжнародних конференцій, з’їздів, конгресів, зокрема, 27-ї сесії Міжнародного геологічного конгресу (Москва, Росія), XIV Конгресу Карпато-Балканської геологічної асоціації (Софія, Болгарія), XIV з’їзду Міжнародної мінералогічної асоціації (Пекін, Китай), II міжнародного колоквиуму з парагенезису мінералів (Фрайберг, Німеччина), X з’їзду Російського мінералогічно-

го товариства (Санкт-Петербург, Росія) та ін. В. Павлишин два терміни (1991–2001) був президентом Українського мінералогічного товариства, нині є членом президії УМТ. Учений багато уваги приділяє редакторській роботі. З часу заснування “Мінералогічного журналу” в 1979 р. став його відповідальним секретарем, а 1995 р. – заступником головного редактора. В. Павлишин є також членом редколегій таких періодичних видань: “Мінералогічний збірник”, “Коштовне та декоративне каміння”, “Записки Українського мінералогічного товариства”, “Вісник Київського національного університету”. Він член спеціалізованих вчених рад з захисту кандидатських і докторських дисертацій з геологічних наук при Київському національному університеті та при Інституті геохімії, мінералогії та рудоутворення НАН України, деякий час був членом геологічної комісії ВАК України.

Науково-педагогічна діяльність Володимира Іванович Павлишина високо оцінена багатьма відзнаками: Республіканською комсомольською премією М. Островського у галузі науки, техніки та виробництва (1974), срібним дипломом 27-го Міжнародного геологічного конгресу (1984), дипломом Всесоюзного мінералогічного товариства за науково-популярну книгу (1992), медаллю В.І. Лучицького (1999), срібним нагрудним знаком Спілки геологів України (2001), медаллю академіка Є.К. Лазаренка (2005), медаллю “Петро Могила” МОН України (2007), знаком “Відмінник освіти України” МОН України (2009). Світова мінералогічна організація присудила професору Володимирі Павлишину престижну міжнародну нагороду “Award Prize” (2004) за вагомий внесок у розвиток прогресу світової мінералогії. У 2005 р. його обрано академіком АН вищої школи України, 2006 р. присвоєно почесне звання “Заслужений діяч науки і техніки України” і обрано почесним президентом УМТ, а 2007 р. обрано академіком-секретарем Відділення наук про Землю Академії наук вищої школи України.

Свій 70-літній ювілей професор Павлишин зустрічає в розквіті сил і з великими планами на майбутнє, серед яких завершення давно задуманої важливої і потрібної праці “Мінералогічна енциклопедія України” та другої частини підручника “Мінералогія”.

Редколегія “Мінералогічного збірника”, друзі та колеги у Львівському університеті щиро вітають Володимира Івановича зі славним ювілеєм і зичать йому міцного здоров’я та нових звершень у мінералогічній науці.

*Орест Матковський, Ігор Наумко,
Микола Павдунь, Альберт Сіворонов*